

ΜΑΡΟΥΛΛΑ Η ΛΗΜΝΙΑ

ΚΑΙ

ΤΟ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΣ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥΙΤΟΥ ΔΟΝΔΙΝΗ

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1907 ἀνήγγειλέ μοι ὁ τότε μὲν ἐν Βυρτσβούργῳ, νῦν δ' ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας κ. Παῦλος Βόλτερς, ἄλλοτε συνδιευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα Γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου, ὅτι εὔρε κατά τύχην σπάνιον τι βιβλιάριον τοῦ Ἰησοῦίτου Δονδίνη, ἐπιγραφόμενον *Selecta Heroum spectacula in amphitheatro fortitudinis* καὶ περιέχον σὺν τοῖς ἄλλοις ποιημάτων περὶ Μαρούλλας τῆς Λημνίας. Ἐζήτησε δὲ ταύτοχρόνως παρ' ἐμοῦ πληροφορίας περὶ αὐτῆς. Ἰδὼν δ' ἐκ τῆς ἀπαντήσεώς μου τὸ ἐμὸν ἐνδιαφέρον περὶ τῆς νέας ταύτης πηγῆς τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν νεαρὰν ἡρωίδα, ἣτις ἔλνε σὺν τοῖς ἄλλοις ἢ ὑπόθεσις τοῦ γνωστοῦ δράματος τοῦ φίλου κ. Ἀριστομένους Προβελεγίου τοῦ ἐπιγραφόμενου *Ἡ κόρη τῆς Λήμνου*, ἀπέστειλέ μοι φιλοφρονέστατα πλήρες καὶ ἐξηκριβωμένον ἀντίγραφον τοῦ περὶ αὐτῆς κεφαλαίου μετὰ πασῶν τῶν ἀναγκαίων εἰδήσεων περὶ τοῦ ὅλου βιβλιαρίου καὶ τοῦ συγγραφέως Δονδίνη, εἰς ἃς καὶ ἀναφέρομαι ἐν τοῖς κατωτέρω, ἐκπράζων εἰς αὐτὸν τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας. Χαίρω δ' ὅτι ἐδόθη οὕτω καὶ εἰς ἐμὲ ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐξερευνήσω ἀκριβέστερον καὶ λεπτομερέστερον ἢ ὅτι μέχρι

τουδὲ ἔχει γείνει παρ' ἡμῖν τὰ κατὰ τὴν ἥρωικὴν πρᾶξιν τῆς γενναίας κόρης τῆς Λήμνου, ἧτις ἦτο ἀξία εὐρυτέρας ἐξιστορήσεως.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου Γουλιέλμος Δουνδίνης δὲν εἶνε ἄγνωστος, εἰ καὶ ὀλίγα εἶνε ὅσα μανθάνομεν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἐγεννήθη μὲν ἐν Βοωνίᾳ τῷ 1606, κατετάχθη δ' εἰς τοὺς Ἰησουίτας τῷ 1627 καὶ ἔζη ἀκόμη τῷ 1676¹. Τῶν δὲ τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος βιβλίου ἐκδόσεων μνημονεύονται πρώτη μὲν ἡ ἐν Μονάχῳ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Σεβαστιανῷ Rauch τῷ 1669, εἶτα τῷ 1701 ἡ ἐν Λυκέρνη τυπῆς Godofredi Hankii Viduae καὶ τρίτη τῷ αὐτῷ ἔτει ἡ ἐν Κολωνίᾳ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Metternich². Ἡ δ' εἰς τὸν κ. Βόλτερς προκειμένη ἔκδοσις, ἧτις, καθ' ἃ μοι ἔγραψεν, ἦτο προωρισμένη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Ἀστικὴν βιβλιοθήκην τῆς Κολωνίας, ἐξετυπώθη μὲν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει δαπάναις τοῦ βιβλιοπώλου καὶ τυπογράφου Ἑρρίκου Rommerskirchen, εἶνε δὲ διάφορος τῆς παρὰ τῷ Metternich ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τυπωθείσης. Καὶ στερεῖται μὲν χρονολογίας ἢ ἔκδοσις αὕτη, ἀλλὰ φαίνεται ὁμως ἐκτυπωθεῖσα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1700 καὶ 1732. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦλάχιστον τοῦτον ἐλειτούργει ἐν Κολωνίᾳ τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Rommerskirchen, θανόντος, ὡς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐξετασάντων τὰ κατ' αὐτὸν, ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τῇ 21 Ἰουλίου/1 Αὐγούστου 1732³.

Φέρει δὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλιάριον τοῦ Γουλιέλμου Δουνδίνης ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Rommerskirchen τὴν ἐν τῇ ἐπομένῃ σελίδι ἐπιγραφὴν·

¹ *Augustin et Alois de Backer* Bibliothéque des écrivains de la Compagnie de Jesus. 'En Liège. 1853 Τόμ. Α' σ. 267.— Πρὸς. *Alegambe* Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu παρὰ τῷ Jöcher ἐν τῷ Gelehrten-Lexicon.

² *Augustin et Alois de Backer* ἰνδ' ἐν.

³ *Merlo* ἐν τοῖς Annalen des Historischen Vereins für den Niederrhein. 'En Κολωνίᾳ. Τόμ. Α' (1876) σ. 46 κ. ι

SELECTA
HEROUM
SPECTACULA*

IN

AMPHITHEATRO
FORTITUDINIS
Eleganti Poëmate repræsentata.

Quibus accessit**

SAMSON

P. GUILIELMI DONDINI
SOCIETATIS JESU.

COLONIÆ UBIORUM
Sumptibus HENRICI ROMMERSKIRCHEN
Bibliopolæ.***

* 'Εν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μονάχου *Spectacula*.

** 'Εν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μονάχου *Accessit*.

*** 'Εν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μονάχου ἀντὶ τῶν COLONIÆ-Bibliopolæ φέρονται
τάδε·

Cum facultate Superiorum
MONACHII,
Sumptibus JOANNIS WAGNERI.
Bibliopolæ Monacensis.
Typis SEBASTIANI RAUCH.
M. DC. LXIX.

Περιλαμβάνει δὲ τὸ βιβλίον κεφάλαια ἢ Spectacula τῶν ἀριθμῶν XVIII, εἰς ἃ ἔπεται ἄνευ ἀριθμῆσεως SAMSON LVDENS. Εἶνε δὲ τὰ Spectacula ταῦτα τὰ ἐξῆς·

- 1). *Spectaculum I.* Eustachius Calamitatum Victor.
- 2). *Spectaculum II.* Andreae Cardinalis Battorii Transylvaniae principis luctuosus interitus.
- 3). *Spectaculum III.* S. Wenceslai Bohemorum principis cum Radislao duce Kurimae pro Bohemia certamen.
- 4). *Spectaculum IV.* Drahomirae Bohemorum ducis impietas prodigiose castigata.
- 5). *Spectaculum V.* Constantini adolescentis Ante Imperium in circo cum Leone certamen.
- 6). *Spectaculum VI.* Scanderbegi monomachia.
- 7). *Spectaculum VII.* Godefridi Bullionii regis Solymorum cum Urso lucta
- 8). *Spectaculum VIII.* Mariangeli gentis Mariangelorum principis apud Mediolanum, cum Dracone certamen, et Victoria.
- 9). *Spectaculum IX.* Francisci Baragani cum Meliten a Turcis defenderet, eximia fortitudo.
- 10). *Spectaculum X.* Marulla Virgo Cocinum insulae Lesbos (quae nunc Mitylena) Civitatem contra Turcas sola tueretur.
- 11). *Spectaculum XI.* Bohemi ejusdam militis, et Hungariae in defensione Albae Graecae contra Turcas fortitudo.
- 12). *Spectaculum XII.* Mulierum Weinsbergensium pium facinus: dum a Conrado Caesare obsidentur.
- 13). *Spectaculum XIII.* Teutonis in bello sacro fortitudo.
- 14). *Spectaculum XIV.* Hungaridis in Agriensi obsidione facinus.
- 15). *Spectaculum XV.* Carolus V. Saxoniae ducem per Albim fluvium persecutus infesto exercitu vincit et capit.
- 16). *Spectaculum XVI.* Barbadii Venetorum ducis in Actiaca Victoria fortitudo.

17). *Spectaculum XVII.* Heraclii Caesaris Cum Chrosrois Persarum Regis Filio Monomachia.

18). *Spectaculum XVIII.* Martini Lupii Lusitani in Obsidione Tingitana a Mauris heroicum facinus.

Samsou Ludens.

Ἐκάστου τῶν Spectacula προηγείται ἐν πεζῷ λόγῳ περίληψις, ἔχουσα ἐν τέλει τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν παρέλαβε τοῦτο ὁ συγγραφεὺς, ἐπεταὶ δὲ μακρὸν ποίημα περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Τὸ δὲ δέκατον Spectaculum ἀναφέρεται εἰς τὴν κόρην τῆς Δήμνου, ἣν ἐκ λάθους μεταθέτει εἰς τὴν Λέσβον ὁ Dondini. Καταλαμβάνει δὲ τοῦτο τὰς σελίδας 46-52 τῆς παρὰ τῷ Rommerskirchen ἐκδόσεως τῆς Κολωνίας, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς σελίδας 44-49 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Μονάχου.

Ἔχει δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὧδε, ἐκδιδόμενον κατὰ τὸ ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῆς Κολωνίας ἀπόγραφον τοῦ κ. Βόλτερς μετὰ τῶν ἐκ τῆς τοῦ Μονάχου (M) διαφορῶν, παρατιθεμένων ἐν ὑποσημειώσει μετὰ διαφορῶν ἄλλων κριτικῶν παρατηρήσεων τοῦ αὐτοῦ. Δηλοῦται δ' ἐνταῦθα, ὅτι ἐνεκεν ἐλλείψεως τοῦ οἰκείου τυπογραφικοῦ χαρακτῆρος τὰ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ μακρὰ Γ ἀντικατεστάθησαν διὰ τοῦ Β. Ἡ δὲ ὑποσημείωσις διαφορῶν τινῶν τῆς Μοναχείου ἐκδόσεως περὶ τὰς στίξεις καὶ ἄλλα τινὰ ὅλως ἀσήμαντα ἐκρίθη περιττή.

SPECTACULUM X̄.

MARULLA VIRGO

COCINUM INSULÆ LESBOS

[quæ nunc Mitylena] Civitatem

contra Turcas sola tuetur.

CEcidissent cum fractis impetu barbarico mœnibus labefactati Cocinensium animi, nisi Marulla masculæ fortitudinis Virago pro trepidantibus mœnibus, & exhaustis Civium viribus pectus intrepidum, & animos integros substi-

tuisset. Quamprimùm namque patèri sanguinis aspectu ad ultionem incaluit in reciprocam parricidarum stragem effusa. patriis manibus hostili furore adeo largè litavit, ut fugientes Barbaros liquidò doceret, non solum Bethuliæ, verùm etiam Cocini repertam mulierem, quæ in domo Ottomannici Nabuchodonosoris, magnam fecisset confusionem. *Sabellius lib. 1. Cælius lib. 13. cap. 33.*

Thracia Carpathiis properabat classis in undis,
 Indignante mari. terroribus horrida & armis
 Pulsa latrat Tethis, credas fluitare revulsas
 Cycladas, aut totas ferri super æquora silvas.
 Tantâ mole secant Lunares cæcula puppes
 Jânque propinquantes, veloque, & remige portus
 Lesbios intrant, Pyrrhæaque litora tangunt,
 Et Mitylenæas demissa admordet arenas
 Anchora, signiferæ sinuantur in aëre Lunæ:
 Undique præcipites saltus contingere terram
 Bosphoridæ certant; juvenum manus emicat ardens
 Litus in optatum, quos dudum cæca nocendi
 Exstimulat rabies prædæque insana cupido.
 Moliri pars ima parat, pars vertere ferro
 Mœnia, pars longas ad muros ducere scalas
 Aëriam ascensura viam, penitúsque revulsas
 Cardinibus portas, vel ab imo sternere turres.
 Nunc age, Musa refer, quæ vires, quæve lacerti
 Odrysiæ voluère acies, hostémque cruentum,
 Et totam à patriis Thracen avertere muris:
 Si quæ vita lyræ est, si non indebita posco
 Munera. & æternos hæc dextra meretur honores.

Πεζῆς περιλήψεως 4. *adpectu* M 3. Ἀντί τοῦ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι
furore γραπτίον *cruore* 7. l. 1 M l 13 c. 33 M
 Ποιήματος στ. 4. *sylvas* M 7. *littora* M 10. *salto* M ὅτι καὶ ὁ
 βόταρον 13. *praedæq;* M 16. *Aëream* M 19. Ἀντί τοῦ ἐν ἀμφοτέ-
 ραις ταῖς ἐκδόσεσι *voluère* γραπτίον *valuere*

Non mihi degeneres venient ad barbata vires.
 Vix tuba luctificis quatiens clangoribus Urbem
 Lesbia terribili penetrarát mœnia cantu 25
 Bistonios testata viros, caput omne coronant
 Murorum, & circum densato examine Cives
 Tutantur patriam & caros mucrone Penates.
 Tela alii torquent, & acuto lucida ferro
 Spicula, saxa alii propriis avulsa rotabant 30
 Mœnibus, arsuras alii per inania glandes,
 Et piceum bombis jactant stridentibus ignem,
 Obsessóq; nocens venit omni è culmine ferrum :
 Ipsæ etiam armatæ fundunt sua tela fenestræ.
 Dira intus facies; pavor hos, furor occupat illos, 35
 Et timidis sacræ vallantur Matribus aræ,
 Atque omnes eadem gliscit fortuna per annos
 Factâ aliâ interea murorum in parte ruinâ
 Urbem bellum intrat, frustráque inhibentibus armis
 Thracia captivos transcendunt agmine muros. 40
 Tum strages, non pugna fuit, ferrum, undique ferrum
 In jugulum, & miseram sævit non mitè per urbem .
 Fortè cruentatum fatali vulnere Patrem
 Singultare animam, summóque in limine vitæ
 Virgo Marulla videt, longævo robore Thracem 45
 Vertere Lesbiacis nitentem à mœnibus hostem

23. *veniant* M. Ὁρθότερος φαίνεται ὁ μέλλον *venient* τῆς ἐκδόσεως τῆς Κολωνίας, ἐκπρασσομένης οὕτως, ἀντὶ τῆς διὰ τοῦ *veniant* ἀπλῆς εὐχῆς, τῆς πεποιθήσεως τοῦ ποιητοῦ, ὅτι τὸ ποιητικὸν ἐγκώμιον θάποθῃ πάντως ἀντάξιον τῆς γενναίας πράξεως τῆς Μαρούλλας 24 (καὶ 39). *Urbem* M 28. *charos* M 30. *proprijs* M 32. *functis* ἀντὶ *bombis* M. Καὶ ἔχει μὲν ὀρθῶς τὸ *bombis* τῆς ἐκδόσεως τῆς Κολωνίας, ἀλλὰ δὲν εὐαρμωστὴ ἡ νεωτερικὴ λέξις πρὸς τὴν γλαφυρὰν λατινικὴν τοῦ Dondini· διὸ φαίνεται οὗτος γράφας *fundis*, θέλων νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ πολιορκηταὶ ἐξετόξενον κατὰ τῶν Τούρκων σπεινδύνας. δαυλοὺς ἀνημμένους ἢ στυπκεία πεπισσωμένα· τὸ δὲ *fundis* μετετρέπη ἐκ τυπογραφικοῦ παροράματος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μονάχου εἰς *functis* 33. *obsessóque* M 40. *agmina* M ὅπερ καὶ ὀρθόν· 46. *manibus* M ὅπερ οὐκ ὀρθόν, διότι καὶ μετρικῶς εἶνε ἐσφαλμένον καὶ ἀπροσδιόνυσον

Confessa est natura patrem, totóque furore
 Infremuit Virgo. lacrymáque resorbuit ira ;
 Multa movens animo; Genitórque, & capta recursat
 Patria, quæque sibi superest post omnia, Thraci 50
 Tunc quoq'; Virginitas forsán rapienda Tyranno,
 Corripit arma amens, patrióque accingitur ense,
 Et clypeo Virgo, pulchrum succurrit in armis
 Posse mori, ac victum depellere mœnibus hostem;
 Est ea spes animo, stimulant dolor, iráque mentem, 55
 Et pietas, multúmque animo Thelesilla recursat;
 Tutata Inachias quondam Telesilla Mycænas :
 Impellitque animos, operísque inflammat honore.
 Hoc placet exemplum. séque infert turbida in hostem.
 Ac prius attonitas animans ad prælia matres : 60
 Quæ modò sit, clamat, Patriæ fortuna, videtis,
 Occubuère omnes, aut terga dedère Mariti ;
 Non sibi jam lacrymas sed ferrum Patria poscit.
 Grande aliquid mens intus alit, si certa cupido est
 Audentem supremo sequi, defendite mecum 65
 Quod superest Patriæ, aut certè moriamur in armis.
 Nulla salus nobis nisi quam sibi dextra parabit.
 Sic ait; & magnis par est audacia verbis :
 Nam sexûs oblita fui, per tela, per hostes
 Fertur in arma furens, quò Martius evocat ardor 70
 Et seges Odrysiis ubi densior ensibus horret.
 Nunc hoc exultat, nunc illo in sanguine fervet.
 Bellatrix quóoque ense nequit, clypeata repellens
 Cogis Threjiicias toto obvia cedere Lunas
 Pectoris adnisu: rupto velut aggere torrens 75

48. *lachrymasque* M 50. *quæq'*; M 51. *quoque* M Tyranno M
 54. *aut* M ὅπερ καὶ ὀρθότερον. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶνε ὡραῖον ἢ τὸ
 θνήσκαιν ὑπὲρ πατρίδος ἢ τὸ νικᾶν τὸν ἐχθρὸν, ἢ δὲ διὰ τοῦ *ac* τῆς ἐκδόσεως τῆς
 Κολωνίας δηλουμένη συνέταξις τῶν δύο τούτων δὲν ἔχει ὀρθῶς 55. *Dolor* M
Irâque M 57. *Thelesilla* M 59. *seq'*; M 63. *lachrymas* M
 67. *nisi* M 74. *Threiciâs* M

Per sata læta ruit; sed si quicquam obstat eunti,
 Sistitur, & tumidus venientes colligit undas:
 Sic propè Victores Virgo tenet unica Thraces.
 Est. ubi dant animis stimulos exempla, Puellam
 Ut vidère viri, pro mœnibus arma gerentem. 80
 Et natam pro Patre; patres pudor implet honestis
 Ignibus, & victis redit in præcordia virtus,
 Insignemque animo sibi quisque recolligit iram,
 Armaque præcipitant pro conjuge, patriâ & aris:
 Omnis adest ætas, pueri timidæque puellæ, 85
 Et conjurato concurrunt agmine Matres,
 Magnanimæque nurus, non tela, vel arma ministrant.
 Ast ipsæ certare calent, & cominùs ense
 Stringere; Bistonium pudor est nescire cruorem.
 Prima sed ante omnes virgo implacabilis ardet, 90
 Signa movens Ductrix additque sodalibus iras,
 Exemploque ferire docet; Bellona flagellum
 Non ita sanguineum furialibus excita flagris
 Quassat ovans, si quando suos in bella Gelonos
 Mars pater immittit cogitque albescere campos 95
 Ossibus, et lassum fumare cruoribus Emum
 Virgines non esse manus, non brachia credunt
 Attoniti Thraces, sed cunctas pectus in unum
 Masculeas coiisse animas, & corpore in illo
 Stare omnes: nec quisquam animis obsistere contrà. 100
 Non belli tentare vices, procul arma Marullæ,
 Terribiles iras, & ferrum Virginis horrent,
 Quos etiam dictis ita Virgo lacessit amaris
 Increpitans: Ubi nunc enses? O semper inertes
 Bosphoridæ! quæ tanta pedes ignavia vertit? 105
 Fœmina palantes armis agit una cohortes!
 Quò ferrum? quòve hæc timidis tela irrita dextris?
 Hic est fœmineis, qui vestra redarguat armis

Arma, manúsque dies; redituras quæritis alnos? 110
 Maturate fugam; non hæc erit infima vobis
 Gloria, Lesbiacæ telum effugisse puellæ.
 Sic ait: at timidæ glomerantur in agmina Lunæ,
 Bellaque retro ferunt, & jam formidine turpi
 Pars iterum portas. pars muri quærit hiatum,
 Atque alij timido fugiunt ad litorâ cursu. 115
 Bosphoricâsque petunt inhonoris puppibus oras
 Reliquæ turpes, ubi terga cruenta foventes
 Thracius indecoros Mars aversatur alumnos.
 Tu verò ante omnes quondam fortissima Virgo,
 Quam dudum indignâ livor celavit in umbrâ, 120
 Clarebis, me Vate, tuúmque per æthera nomen,
 Si me Phœbus amat, longum transibit in ævum.
 Tutâque semiviris quondam Mitylena Puellis.
 Ponere semiviros jubeat modò tela Maritos.

Ἴδωμεν νῦν τὰ περὶ τῆς Μαρούλλας ιστορούμενα ἐν σχέσει
 πρὸς τὸ ποίημα τοῦ Dondini. Ὁ Ἴταλὸς Ἰησουίτης δὲν εἶχε
 περὶ τοῦ γεγονότος τῆς ὑπὸ τῆς Μαρούλλας ὑπερασπίσεως τῆς
 Λήμνου ἰδίας εἰδήσεις, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὴν ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν
 πηγῶν, ὧν μνημονεύει. Εἶνε δὲ αὐταὶ ὁ Sabellius ἐν τῷ πρώτῳ
 βιβλίῳ καὶ ὁ Coelius ἐν βιβλίῳ 13 κεφαλαίῳ 33.

Καὶ λέγων μὲν Sabellius ὁ Dondini ἐννοεῖ τὸν ιστοριογρά-
 φον Μάρκον Αντώνιον Κόκκιον Sabellico, γεννηθέντα μὲν τῷ
 1436, ἀποθανόντα δ' ἐν Βενετία τῷ 1506, συγγραφεὴ τῆς
 Historia rerum Venetarum. Παρὰ τοῦτῳ εὐρίσκομεν περὶ τῆς
 Μαρούλλας τὰ ἐξῆς·

Ferunt Lemniacam puellam ad Lauredani conspectum pro-
 ductam pugili corpore: ejus opera omnium praedicatione
 constabat, oppidum imprimis defensum Tractant qui eam
 in medium productam viderunt, se ex insulae praefecto au-

divisse, caeso pro portis Coccini patre, qui fortiter pugnans occubuerat, statim ferocissimam virginem. Marullam nomine, accurrisse scutoque jacentis et ense arrepto, barbarum jam portam irrumpentem primo sustinuisse, inde interventu suorum adjutam, hostes ad naves usque cum caede rejecisse; ob haecque ab imperatore majore pecunia, a legatis vero singulisque navium praefectis aureo nummo donatam. Caeterum data illi optione ut ex fortibus viris sumeret in maritum, quem vellet, pollicente Lauredano, fore ut mox dotem ex publico acciperet respondisse dicitur: *Habere oportere se rationem non fortitudinis solum, sed etiam probitatis: nulli itaque se prius nupturam, quam plane exploratum haberet, qualis ille quem optasset, futurus maritus esset* Qua unius indole si licet alias populares censere, plane affirmare ausim, nihil hodie Lemniacas feminas ab heroica illa Hypsipyle, et aliarum quae cum ea insulam tenuerunt, virtute degenerare: verissimumque esse illud, quod vulgo dici solet, locorum fortunas saepius, incolarum vero ingenia rarissime mutari ¹.

Ὁ δὲ Coelius τοῦ Dondini εἶνε Λουδοβίχος Καίλιος Calcagnini ὁ ἐκ Ῥοδίγου (Rhodiginus), ὅστις γράφει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς Μαρούλλας· Fuit me item puero, bellantibus in Turcas Venetis, memoratae virtutis puella. Marulla nomine in Lemno, quae a Barbaro caesum patrem conspiciata, scutum iacentis arripiens et gladium, impetum in hostem dedit, moxque opem ferentibus aliis etiam ad naues ingenti ardore est per magnam caedem insequuta ².

¹ *Sabellico* Le istorie Veneziane ἐν τῇ συλλογῇ Degl' istorici delle cose Veneziane. Ἐν Βενετίᾳ 1748 Τόμ. Α' σ. 789 κ. ε.

² *Ludovici Caelii Rhodigini* Lectionum antiquarum Commentarii. (Libr. XIII cap. 33). Ἐν Βασιλείᾳ παρὰ τῷ Froben. 1550 σ. 510. Ἐν Λουδοβούνῳ 1560. Τόμ. Β' σ. 235. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ἀπέστειλέ μοι διὰ τοῦ φίλου κ. Ἀγγέλου Scrinji διευθυντοῦ τοῦ Ἀστικῆς μουσείου (Museo Civico) τῆς Βενετίας ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης κ. Ἀρνάλδος Segarizzi, ὅστις καὶ ἀνεκώσωνσεν, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο παραδόξως δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ παρὰ τῷ Ἄλδῳ ἐκδόσει τοῦ Caelius.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν δύο συγγραφέων, οὓς εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Dondini, περὶ τῆς Μαρούλλας πραγματεύονται καὶ δύο ἄλλοι Ἰταλοὶ ιστοριογράφοι, ὁ Fulgosi καὶ ὁ Vianoli.

Καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ Fulgosi γραφέντα ἔχουσιν ὡς ἐξῆς κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις ἀρχαίαν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐν ἔτει 1508 καὶ πάλιν κατόπιν τῷ 1509 ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθέντος ἰταλικοῦ πρωτοτύπου ¹.

De Marulla Stalimena virgine.

Quod de Orieta scripsimus cogit me ne Marulle quoque virtutem praeteream. Nam bello Venetis a Maumetto turcarum rege moto cum classis ingens Mittellenas adorta esset, Coccinumque oppidum in ea oppugnare cepisset: virgo Marulla nomine virtutem supra omnem credulitatem praestitit: eruptione enim facta cum in turcas oppidani acuter pugnarent Marulla ut patrem inter pugnantes occubisset conspexit, Coccinorumque aciem ad fugam spectare: non lacrimis aut foemineo ululata proprio dolori communique saluti occurrit, sed veluti muliebri abjecto sexu patrisque assumpta virtute ante alios paterno clipeo gladioque armata in primam aciem prodiit: ubi accita pugnando hostes qui jamjam se oppidum irrupturos sperabant vera virtute a muris repulit, Cum eam sequeretur Coccinus populus quem subpuduit armis arreptis ea virginem efficere que antea populus totus ausus non erat.

Τὰ δὲ παρὰ τῷ Vianoli ἔχουσιν ὡς ἐξῆς·

Fu degno di eterna memoria come si osserva, che gli viene resa questa giustizia dagli scrittori, il valore per se stesso raro di una Donzella di Lemno di nome Marulla, la quale scorrendo caduto estinto il suo genitore da nemico ferro ucciso, mentre difendeva le porte di Coccino, imbracciò lo scudo del

¹ *Baptiste Fulgosi* De dictis factisque memorabilibus collectanea. Ἐν Παρισίοις. 1518 Βιβλ. Γ' (De fortitudine) κεφ. 2 φ. LXXIX. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ἔστειλέ μοι κατὰ παράκλησίν μου ὡς καὶ τὸ κατωτέρω ἐκ τοῦ Vianoli ὁ ἐν Ῥώμῃ φίλος κ. Οὐάλλιαμ Μίλλερ, μὴ θυνηθεὶς νὰ εὕρῃ τὸ ἰταλικὸν πρωτότυπον.

padre, et impugnò le di lui armi, con le quali mossa anco dall' impeto del suo giusto dolore ad attioni superiori al naturale suo (com' è solito delle passioni eccedenti) non solo sostenne gli sforzi de' Turchi in quel combattuto sito; nè permise loro l'ingresso, ma seguita dai suoi molto incoragiti da quell' esempio, diede ad essi la caccia fino alle navi. Fù ammirato un tanto valore in una femina, che sarebbe stato ammirabile anco in un' huomo, e fù premiata con ricco dono dal general Loredano la guerriera, alla quale offerì, e propose il Loredano l' electione à suo piacere di uno trà quei capi di guerra più valorosi per suo marito, ma essa risolutamente rispose di non voler accoppiarsi ad alcuno, del quale prima non avesse notitia, e non sapesse le virtù, e le conditioni. Risposta che la fece conoscere senza favola per una Pallade armata, chè sapeva così bene trattar l'armi come i consigli¹.

Τέλος δὲ ὁ Ἰωάννης Βαπτιστῆς Κονταρίνης, Βενετὸς ιστορικὸς τοῦ 17 αἰῶνος, ἔγραψε περὶ τῆς Μαρούλλας τάδε·

Qual emergente signalato restò dal' energia di una Verginella di quella isola per nome Marulla; della quale essendo ucciso, nella difesa con qualche trepidatione delle altri il Padre; imbracciata ella le stesse Armi di quello; proruppe con tanto impeto, e rincorramento e rimproveramento de Compagni, nelle schiere nemiche; che fu lei riconosciuta per principal cagione nella ripulsa di quelle; Perilchè il Generale la honorò di liberale retributione: gradito forse non meno il valore della Operante; che il valsente del operato².

Παραβάλλοντες δὲ πρὸς ἄλληλα τάνωτέρω παρατεθειμένα χωρία, βλέπομεν, ὅτι παρὰ πᾶσι τοῖς συγγραφεῦσι κοινῇ εἶνε

¹ *Alessandro Maria Vianoli* Historia Veneta. 'En Βενετία. 1680 σ. 724 κ. λ.

² *Giovanni Battista Contarini* Della Veneta Historia. In Venetia. MDCLXIII, per gli Heredi di Francesco Storti σ. 262. Appresso Domenico Milochio. MDCLXIX σ. 262. Τὸ ἀπόγραφον τοῦ χωρίου τούτου ἀπέστειλάν μοι κατὰ παράκλησίν μου προθύμως ὁ διευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης κ. C. Fratelli καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἀστικοῦ μουσείου κ. Scrinzi.

ἡ αὐτὴ διήγησις ἄνευ ἀξίων λόγου διαφορῶν· πηγὴν δὲ πάντων δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἀρχαιότατον αὐτῶν, τὸν Sabellio, χωρὶς ἄλλως νὰ γνωσκώμεν ὑπόθεσιν οὗτος ἤντησε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ. Ἄλλ' ὑπῆρχον, καθ' ἃ φαίνεται, πλὴν αὐτῶν καὶ ἀραιαὶ τινες ἄλλαι πηγαί, ὡς θέλει καταδειχθῆ κατωτέρω ἐκ γεγονότων τινῶν μὴ μνημονευομένων ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρατεθειτοῖς χωρίοις.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν χρόνον τοῦ συμβάματος ὁ Bayle¹ λέγει, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ὁ Moreri ἀνέφερεν αὐτὸ εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα καὶ ψέγει αὐτὸν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἀνακριθείᾳ. Ἄλλὰ δὲν ἔχει δίκαιον, διότι ἤδη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ 1732 ὁ Moreri ὡς χρόνον τοῦ γεγονότος ὠρίζε τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα². Πράγματι δὲ τὸ γεγονός ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς ἐπακολουθήσαντας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἡ Λῆμνος ἀνήκεν ἀκόμη εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, μετὰ δὲ τὴν παροδικὴν καθυπόταξιν μόνον τοῦ φρουρίου Κοτζίνου³ εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς Λέσβου καὶ τῆς Αἴνου οἶκον τῶν Γατελούζων περιήλθεν ὅλη εἰς αὐτοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ βραχὺ, ἕως τῷ 1456 παρέλαβον αὐτὴν οἱ Τούρκοι. Ἄλλὰ βραχυτάτον χρόνον διετηρήθη ἢ ἐν τῇ νήσῳ ἀρχὴ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὀριστικοὶ αὐτῆς κύριοι ἀνεδείχθησαν μόνον διὰ τῆς συνθήκης τῆς δημολογηθείσης τῇ 2ῃ Ἰανουαρίου 1479 μετὰ τῶν Βενετῶν, καταλαβόντων τὴν νῆσον τῷ 1464 διὰ τοῦ ναυάρχου Ἰακώβου Λορεδανοῦ. Καὶ διετήρησαν μὲν αὐτὴν οἱ Βενε-

¹ Dictionnaire historique ἐκδ. 1734 Τόμ. Γ' σ. 643.

² Moreri Grand Dictionnaire historique. Ἐν Παρισίοις 1732 Τόμ. Β' ἐν λ. Marulle καὶ Τόμ. Γ' σ. 342 ἐν λ. Stalimene. Ὁμοίως τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ὠρίζει ὁ Moreri ἐν ταῖς αὐταῖς λέξεσι τῆς νεωτέρας ἐκδόσεως Τόμ. Γ' (1747) σ. 138 καὶ Τόμ. Ζ' (1748) σ. 766. Ἴσως δὲ ὁ ἀνακριθεὶς ὀρισμὸς γίνεται ἐν ἀρχαιότατῃ ἐκδόσει τῶν μὴ ὑπαρχουσῶν ἐν Ἀθήναις.

³ Τὴν καθυπόταξιν μόνον τοῦ Κοτζίνου ἀποδεικνύει ὁ κ. Ἀ. Μοσχίδης (Ἡ Λῆμνος ἦτοι ἱστορικὸν δοκίμιον τῆς νήσου ταύτης. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. 1907 σ. 167 κ. ἑ.) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Hopf.

τοί επί δεκαπέντε ὄλα ἔτη μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης, ἀλλά κατά τὸν χρόνον τοῦ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1463 καὶ 1479 μακροῦ πολέμου μεταξύ τῆς Βενετίας καὶ τῶν Τούρκων δὲν ἔλειψαν ἀποπειραὶ τούτων χάριν καταλήψεως τῆς Λήμνου. Εἰς μίαν δὲ τούτων κατὰ πιθανώτατον λόγον ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐπεισόδιον τῆς Μαρούλλας. Καὶ ἀνάγει μὲν αὐτὸ ὁ Horf εἰς τὸν Ἰούνιον τοῦ 1463 ἐπὶ τῆς βραχείας ἀρχῆς τοῦ Δομινίκου Γατελούζου¹, ἀλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ δὲν εἶνε ὀρθή², ἀντικειμένη ἄρδην εἰς τὰς βενετικὰς πηγὰς, ἐξ ὧν γίνεται δῆλον, ὅτι πρόκειται περὶ ἀγῶνος μεταξύ Τούρκων ἐπιδρομέων καὶ Βενετῶν, οὐχὶ δὲ Γενουησιῶν, οἱ οἱ Γατελούζοι. Ἄλλως δὲ, ἂν τὸ ἐπεισόδιον τῆς Μαρούλλας ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Τούρκου ναυάρχου Χαμζᾶ καὶ εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς τοῦ Δομινίκου Γατελούζου, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ, ἔτι ἤθελε μνημονεύσει αὐτοῦ ὁ Δούκας, ὁ παρὰ τῷ Γατελούζῳ ἐμπεπιστευμένος γραμματεὺς καὶ πρέσβυς, ὅστις, ποιούμενος μνεΐαν τῆς εἰς τὴν Λέσβον προσορμίσεως τοῦ Χαμζᾶ, οὐδὲ λέξιν προσθέτει περὶ τῆς Λήμνου³. Διὰ ταῦτα ἔτι μᾶλλον ἀπίθανος εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἐνίων ἐκείνων (Einige), οὓς, χωρὶς νὰ κατονομάζῃ ἰδίᾳ, λέγει ὁ Horf ἀποδεχομένους, ὅτι ἡ ἥρωϊς τῆς Λήμνου, ἣτις ἄλλως παρ' αὐτῷ λέγεται Μαριέττα καὶ οὐχὶ Μαρούλλα, ἦτο αὐτὴ ἡ σύζυγος τοῦ Δομινίκου Γατελούζου. Ταῦτ' ἀντιστρατεύονται τελείως πρὸς τὰς βενετικὰς πηγὰς, παρ' οἷς ἡ Μαρούλλα ῥητῶς λέγεται παρθένος, ἣν ὁ Λορεδανὸς μετὰ τὸ ἥρωϊκὸν αὐτῆς κατόρθωμα ἤθελε νὰ νυμφεύσῃ πρὸς οἰονδήποτε ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγόμενον Βενετὸν ἀξιωματικόν.

Ἐκ δὲ τῶν τουρκικῶν ἀποπειρῶν πρὸς κατάληψιν τῆς Λήμνου ἐκείνη, εἰς ἣν ἀναφέρεται ὁ ἥρωϊσμός τῆς Μαρούλλας,

¹ Geschichte Griechenlands in der Allgemeine Encyclopädie des *Wissenschaft* καὶ *Gruber* Τόμ. 86 σ. 152.

² Τοῦτο παρατήρησεν ἤδη ὀρθῶς ὁ κ. *Μοσχίδης* ἐνθ' ἀν. σ. 184 σημ. 1.

³ Δούκα σ. 321, 12 κ. εἰ.

εἶνε πιθανώτατα ἢ τοῦ 1477 ἢ 1478¹. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Σουλεϊμάν πασσᾶς, παρορμώμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ἧτταν αὐτοῦ ἐν Rodulinnhalt τῆς Μολδαβίας καὶ τὴν ἀποτυχίαν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένη Ναυπάκτῳ, ἦν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκπολιορκήσῃ, ὤρμησέ κατὰ τῆς Λήμνου. Καὶ δὲν γίνεται μὲν μνεία τοῦ Σουλεϊμάν ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρατεθείσι χωρίοις τῶν Βενετῶν ἱστορικῶν², ἀλλὰ ῥητῶς μνημονεύει αὐτοῦ ὁ Moreri, ὅστις πηγὴν ἰσχυρίζεται, ὅτι ἔχει τὸν Γάλλον Μινωρίτην μοναχὸν Ἰλαρίωνα de Coste ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ Des femmes illustres. ἧτις εἶνε μᾶλλον τὸ βιβλίον τὸ ἐπιγραφόμενον Eloges des reines, princesses et dames illustres τὸ ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1630³.

Τὰ δὲ λοιπὰ μανθάνομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν βενετικῶν πηγῶν. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ἀντώνιος Λορεδανός, ὅστις ὡς ναύαρχος τῆς Βενετίας, ἐγκαίρως μετὰ ἔνδεκα γαλερῶν καταπλεύσας, εἶχε κατορθώσει νὰ σώσῃ τὴν Ναύπακτον, ἔσπευσεν εἰς τὴν Λήμνον. Θέατρον δὲ τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξεν ὁ ὀχυρὸς Κόκκινος ἢ Κότζινος, ὡς προεφέρετο τὸ ὄνομα ὑπὸ τῶν Λημνίων⁴.

¹ Τὸ 1477 ἀμείσως μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἐν Μολδαβίᾳ πολέμου τοῦ Μωάμεθ ἀποδίδεται ὁ κ. *Jorga* (Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Γώθᾳ. 1909 Τόμ. Β' σ. 184), τὸ δὲ 1478 ὁ κ. *Μουσχιόης* ἴδ' ἀν. σ. 183. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. *Σάθα* (Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς σ. 23) ὁρισμὸς τοῦ ἔτους 1475 δὲν δύναται γὰ στηριχθῆ. Δὲν εἶνε δὲ βεβαίως ἄσχετος πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τῶν Τούρκων ἢ ἐν ἰσὶ 1477 ὑπὸ τῶν κατεχόντων τὴν νήσον Βενετῶν ὀχύρωσις τοῦ Παλαιοκάστρου, περὶ ἧς ὁ *Stefano Magno* (παρὰ τῷ *Hopf* Chroniques greco-romanes σ. 208) λέγει Paleocastro, Lemni castrum, a Venetis in Aegeo mari contra Turcos proelian-tibus munitur.

² Παρὰ τῷ *Contarini* ἐν τῷ ἀνωτέρω ἐν σ. 311 παρατεθέντι χωρίῳ προτάσσεται τῶν περὶ τῆς Λήμνου καὶ τῆς Μαρούλλας λεγομένων ἄμεσος μνεία τῶν κατὰ τὴν Ναύπακτον, ἀναφερομένων εἰς τὸ ἔτος 1474.

³ *Moreri* Grand Dictionnaire historique Τόμ. Ζ' (1748) σ. 766 ἐν λ. *Stalimens*. Περίστρον εἶνε, ὅτι, καθ' ἃ με διεβιβαίωσεν ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ ὁ φίλος διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης κ. Ἐρρίκος Ομοῦνι, οὐδὲν ἐν τῇ εἰρημένῃ συγγραφῇ τοῦ Ἰλαρίωνος de Coste εὑρίσκειται περὶ Μαρούλλας.

⁴ Ὡς κυριώτατα φρούρια τῆς νήσου ἀναφέρει ὁ *Φραντζῆς* σ. 447, 24 κ. ἔ. τῶν

Ἐκεῖτο δὲ ὁ Κότζινος ὅπου ἡ ἀρχαία Ἑφαιστία, ἥτις, ἐγκαταλειφθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ ὡς πόλις, παρουσιάζεται ἔπειτα ὑπὸ τὸ νέον ὄνομα ἤδη τῷ 1136 ἐν λατινιστῇ συντεταγμένῳ δωρητηρίῳ ἐγγράφῳ Μιχαήλ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λήμνου, δι' οὗ δωρεῖται εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς νήσου ἐγκατεστημένους Βενετοὺς oratorium minimum, fundatum in nomine S. Blasii, situm in loco qui cognominatur Cocini¹.

Ἡ κατὰ τοῦ Κοτζίνου ἐπίθεσις τῶν Τούρκων καταδεικνύεται ἐκ τῶν βενετικῶν πηγῶν ὑπάρξασα κραταία· οὐχ ἦττον δὲ πεισματώδης ὑπῆρξεν ἢ ὑπὸ τῶν Βενετῶν ἀντιταχθεῖσα ἄμυνα, ἧς μετέσχον βεβαίως καὶ οἱ ἐπιχώριοι. Τοιοῦτος δὲ ἀναμφιβόλως ὑπῆρξε καὶ ὁ πατήρ τῆς Μαρούλλας, οὗ δυστυχῶς οὐδεὶς παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ ὄνομα. Πεισόντος δὲ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ κατὰ τῶν Τούρκων ἀμύνη, ἀναλαμβάνει τὸν ἀγῶνα θαρραλέα ἢ ἀρρενωπῆ θυγάτηρ, ἣν ὁ μὲν Sabellico παρομοιάζει πρὸς τὴν Ὑψιπύλην, ὁ δὲ Vianoli πρὸς ἔνοπλον Παλλάδα, ὁ Baudier² πρὸς Ἀμαζόνα καὶ ὁ Dondini ἐν μὲν τῷ ποιήματι πρὸς τὴν Ἀργεῖαν Τελέσιλλαν, ἐν δὲ τῇ πεζῇ περιλήψει πρὸς

Κότζινον, τὸ Παλαιόκαστρον, ἀντικαταστήσαν τὴν ἀρχαίαν Μύρινον ἢ Μυρινούπολιν κατὰ τὸν Κριτόβουλον (C. Müller Fragmenta historicorum graecorum Τόμ. Β' σ. 128 XIV 7), καὶ τὴν Σκάλαν. Λέγει δὲ ὁ Φραντζῆς· καὶ παρῆλαβε τὸν Κότζινον καὶ τὰ περὶ αὐτῶν τὴν νήσον χωρία πλὴν τοῦ Παλαιοῦ κάστρου ἧγον παλαιοῦ ποταμιόθρου καὶ τῆς Σκάλας. Παρὰ δὲ τῷ Stefano Magno ἐνθ' ἀν. σ. 204 λέγεται, ότι sono tre buoni castelli chiamadi Cochino, Mudron et Paleocastro. Ὁ δὲ Νεαπολίτης περιηγητὴς τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος Φραγκῖσκος Piacenza (L'Egeo redivivo σ. 423) ἀναγράφει ὡς castelli τῆς νήσου τὰ ἑξῆς· Mandro: Condeo: Cochino: Paleocastro: Elplatta: e la Scala. Τὸν δὲ Κότζινον εὐρίσκομεν μνημονευόμενον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1136 πρώτην αὐτοῦ μνείαν ἐν τῷ δωρητηρίῳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μιχαήλ, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω ἐν τῷ κειμένῳ, πλὴν τοῦ Φραντζῆ παρὰ Διονίσιον Χαλκοκονδύλη σ. 306,3 καὶ τῷ Κριτοβούλῳ ἐνθ' ἀν. σ. 128 XIV, 4 καὶ σ. 129 XV, 1.

¹ *Flaminius Cornelius* Ecclesiae Venetae antiqua Monumenta Dec. XI σ. 249 κ. ι. — *Tafel-Thomas* Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig. Ἐν Βιέννῃ. 1856 Τόμ. Α' σ. 98 κ. ι.

² Inventaire de l'histoire generale des Turcs. Ἐν Παρισίῳ, 1617. σ. 433 κ. ι. Ἐξ αὐτοῦ παραλαβὸν ἰκονομάζει Ἀμαζόνα τὴν Μαρούλλαν καὶ ὁ Piacenza L'Egeo redivivo σ. 423.

τὴν Ἰουδίθ. Ἡ Μαρούλλα δράττει τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ ξίφος τοῦ νεκροῦ πατρὸς, καὶ ἐν ᾧ ἤδη οἱ Τούρκοι, ἐπικείμενοι βαρεῖς, εἶχον προχωρήσει ἀέγχι τοῦ νὰ διαρρήξωσι τὰς πύλας τοῦ κάστρου, τὸ μὲν πρῶτον κατώρθωσε διὰ τοῦ θάρρους αὐτῆς νάναστείλῃ τὴν ἐρμὴν τῶν πολιορκητῶν, εἶτα δὲ, ἀναθαρρησάντων τῶν πολιορκουμένων, ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς γενναίαν ἔξοδον καὶ τρέπει τοὺς φεύγοντας μέχρι τοῦ λιμένος, ἀναγκάζουσ' αὐτοὺς νὰ ἐπιβιθασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀποπλεύσωσιν.

Οὕτω κατὰ τὴν ὁμόρῳνον μαρτυρίαν τῶν πηγῶν ἡρώϊνη τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀνεδείχθη ἡ Μαρούλλα, σώσασα τὴν πόλιν Ἀῆμον ἀπὸ τῆς ἤδη ἔκτοτε ὑποδουλώσεως εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι ἀναγράφουσιν αἱ πλείσται τῶν παρατεθεισῶν πηγῶν, τὸν δίκαιον ἐπὶ τῷ ἡρωισμῷ ἐκείνῳ τῆς Μαρούλλας θαυμασμὸν τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου Λορεδάνου, ὅστις προέτεινεν εἰς τὴν κόρην τῆς Ἀῆμου τὴν ἀμοιβὴν αὐτῆς διὰ γάμου μετὰ τινος τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ βενετικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας προικοδότησιν. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς Βενετοὺς ιστοριογράφους. Ὁ δὲ Moreri ἔνθα μὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Ἰταρίωνος de Coste προσθέτει, ὅτι ὁ Λορεδανὸς ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρούλλαν διπλὴν πληρωμὴν¹, ἐκ δὲ τοῦ τοῦ (Michel) *Baudier* (*Inventaire de l'histoire générale des Turcs*)² παραλαμβάνων λέγει, ὅτι ἕκαστος τῶν ἀξιωματικῶν προσήνεγκεν εἰς τὴν Ἀημονίαν ἡρώϊδα ὡς δῶρον ἐν σκοῦδον³, ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Sabellico⁴. Ἄλλ'

¹ *Moreri Grand Dictionnaire historique* Τόμ. Ζ' (1748) σ. 766.

² Ἐν Παρισίοις. 1617. Βιβλίον Ζ' κεφ. 4 σ. 133 κ. ε.

³ Αὐτόθι Τόμ. Γ' (1747) σ. 138.

⁴ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 309. Πρὸς. *Vianoli* ἐνθ' ἀν. σ. 311. Τὸ χωρίον τοῦ *Baudier* ἔχει ὅδε κατὰ φιλικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Φαίδωνος Κουκουλέ: *Solyman leve le siège de Leparthe. La retraite du Bassa me donne sujet d'ecrire la valeur d'une jeune fille de Coccine, qui estoit du temps de la Pucelle d'Orleans. Ceste Amazone nommée Marulle, ayant ouy dire que son pere avoit esté tué à la defence de la porte Coccine, par les troupes de Solyman, y accourit, mais plustost y volle, où trouvant le corps de son pere mort, le des-*

ἀμρότερα ταῦτα δὲν συμβιδάζονται οὔτε πρὸς τὸν ἥρωισμόν τῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιζομένης κόρης, οὔτε πρὸς τὴν μεγάλθυμον αὐτῆς ἀπάντησιν τὴν δοθείσαν εἰς τὸν Λορεδανόν, προτείναντα εἰς αὐτὴν γάμον μετὰ τινος τῶν Βενετῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ὑποβιδάζουσι τὴν ἀγνὴν φιλοπατρίαν τῆς Λημνίας ἡρώϊνης. Πράγματι δ' ἀρρενωπὴ ὑπῆρξεν ἡ Μαρούλλα καὶ ἐν τῇ ἀποκρούσει τῆς περὶ γάμου προτάσεως ὅσον ἐν τῇ ἥρωικῇ ἀμύγῃ τῆς γενετείρας, εἰπούσα, ὅτι πρὸ παντὸς γάμου ἐθεώρει καθῆκον νὰ ἐξερευνήσῃ ὅποιος ἐμελλε νὰ ὑπάρξῃ ὡς σύζυγος ὁ νυμφίος, εἰς ὃν ἤθελεν ἐμπιστευθῆ τὴν τιμὴν καὶ τὰς τύχας αὐτῆς.

Ταῦτά εἶνε πάντα ὅσα γινώσκομεν περὶ τῆς Μαρούλλας. Εἰς τὰ κυριώτερα δὲ περὶ τοῦ ἥρωισμοῦ αὐτῆς παραδιδόμενα περι-ορίζεται, μὴ ἔχων ἄλλας πηγὰς ἢ τινὰς μόνον τῶν ἡμῶν γνω-στῶν, τὸν Sabellico καὶ τὸν Coelius, καὶ ὁ Dondini. Οὗτος με-γαλοποιεῖ καὶ διακοσμεῖ ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον τὴν ἥρωικὴν πρᾶξιν τῆς Μαρούλλας ἐναντίον τῶν Τούρκων, οὓς ἀποκαλεῖ Θρακας, καθ' ἃ ἔνιοι τῶν Ἑσπερίων τῶν παλαιότερων χρόνων ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς ἄλλως Τεύκρους.

Αἱ δὲ περαιτέρω τύχαι τῆς Λημνίας κόρης μετὰ τὴν γεν-

arme de son espee, et de son bouclier, avec lesquels elle soustint toute seule la furie des Turcs qui forgoient desjà la porte: apres estant secouruë des siens, les chassa jusques dans leurs vaisseaux: Lauretan arrivé à Lemnos se fit emmener ceste guerriere pour la voir. la vailleur de laquelle il voulut recompenser de quelque don, ordonnant qu'elle tirast double paye, et chacun des Providadours, et Capitaines Veniciens, luy fit present d'un escu. Lauretan luy donna le choix de prendre celuy qu'elle voudroit pour mary des Capitaines, luy promettant de luy faire assigner douaire public. Ces offres lui firent encore produire des effects de sa generosite, car elle repartit que l'on devoit plus faire d'estat de la sagesse, d'un homme que de la force, ainsi qu'elle ne se marieroit jamais, que premierement elle n'eust eu la cognoissance du merite de celuy qui devoit estre son mary. Κατὰ δὲ φιλικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Omont ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τυκωθείσης ἐν Rouen τῷ 1641 σ. 94 τὸ χωρίον τοῦτο φέρεται μεθ' ἰκανῶν λεκτικῶν διαφορῶν· ἀξία δὲ σημειώσεως εἶνε ἡ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ παράλειψις τῆς παραβολῆς τῆς Μαρούλλας πρὸς Ἀμαζόνα.

ναίαν ὑπ' αὐτῆς ἄμυναν τῆς πατρίδος καὶ τὴν μετ' οὐ πολὺ ἐπελθοῦσαν διὰ συνθήκης παραχώρησιν τῆς Λήμνου ὑπὸ τῶν Βενετῶν εἰς τοὺς Τούρκους εἶνε ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς. Δυστυχῶς τὰρχεῖα τῆς Βενετίας, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ ἐλπισθῆ, ὅτι ἠθέλομεν μάθει τι πλεῖστον περὶ αὐτῆς, σιγῶσι τελείως, καθ' ἃ ἐβεβαίωσέ με ἐρωτηθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἢ διεύθυνσις τῶν ἀρχείων. Συμφώνως πρὸς τὴν βεβαίωσιν αὐτῆς οὐδὲν εὐρίσκεται περὶ τῆς Μαρούλλας ἐν ταῖς σειραῖς ἐκείναις τῶν ἐγγράφων, ἐν αἷς ἠδύνατο νὰ προσδοκηθῆ ἡ διάσωσις εἰδήσεων περὶ τῶν κατὰ τὴν Λήμνον ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ. Εἶνε δὲ αὐταὶ αἱ ἐξῆς: Senato Mare, Secreti, Consiglio, dei Dieci, Misti, Lettere di Collegio, Maggior Consiglio, Notatori Collegio, Lettere dei Rettori, Avogaria di Comun. Ἐν δὲ τι μόνον δύναται ἐν τούτοις νὰ θεωρηθῆ πιθανόν, ὅτι ὁ προταθεὶς γάμος αὐτῆς μετὰ Βενετοῦ εὐπατρίδου δὲν ἐτελεσφόρησε, διότι, ἂν τοιοῦτό τι εἶχε συμβῆ, ἔμελλε πάντως νὰ μνημονευθῆ ὑπὸ τινος τῶν Βενετῶν ιστοριογράφων.
